

ŞAĞIRD VE TELEBELERİN ANTİSOSIAL DAVRANIŞININ KARŞISININ ALINMASINDA TELİM VE TERBİYENİN ROLU

ANTISOCIAL BEHAVIORS OF STUDENTS AND EDUCATION

Yrd. Doc. Dr. Elnare AHMEDOVA*

Özet

Günümüzde Azerbaycan'da sosyal, psikolojik, ekonomik ve siyasi koşullar çocukların ve gençlerin davranışlarında olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Söz konusu davranışların araştırılması, psikolojik nedenlerin belirlenmesi ve ardından çözüm yollarının aranması büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada var olan literatüre dayanarak öğrenciler üzerinde yapılan uygulama ve gözlemlere yer verilmiştir. Araştırma sonucunda anti-sosyal davranışların, ailede ve/veya okulda yeterli ilgi görememiş öğrenciler ile boş vakitlerini verimli bir biçimde değerlendiremeyen öğrencilerde ortaya çıktığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: talim, terbiye, talebe, antisosial davranış

Abstract

Recently in Azerbaijan, social, psychological, economic and political conditions may lead students to have some negative behaviours. It is of great importance analyze these behaviours and then offer solutions due to their psychological reasons.

The aim of this study is to display the observations made based on the field literature. As a result of this study it is determined that negative behaviours are mostly observed with the students who had little attention in the family and/or school as well as the students who can not fill their leisure time efficiently.

Key Words: Education, student, antisocial behaviour

* Bakü Devlet Üniversitesi, AZERBAIJAN

Mövzunun Aktuallığı: Şagird ve telebelerde antisosial davranışın motiv ve mekanizmlerinin, tezahurlerinin öyrenilmesi heç şubhesiz, muasir şeraitte çok ciddi bir şekilde aktüeldir. Çünkü indiki dövürde ölkede mövçud olan sosial-psikoloji ve iqtisadi-siyasi veziyyet şagird ve telebelerin davranış ve tavrına ciddi tesir gösterir ve onlarda antisosial davranışın özünü buruze vermesini şertlendiren sebepler sırasında mühim yer tutar. Burada yaş hususiyetleri de az rol oynamır. Ele bu özelliklerin bir araya gelmesi şagird ve telebelerde antisosial davranışların özünü buruze vermesini şertlendirir ve bunların araşdırılmasını ve psikolojisinin bozulmaması için önlemlerin alınmasını gerekli yapıyor.

Tedkikatın Meksedi: Yapılmış olan tedkikat işinde karşıya koyulmuş meksed psikoloji, pedaçoji, huquqi edebiyatın tehlihi esasında şagird ve telebelerde antisosial davranışların yaranma sebebini öğrenmek ve bu hareketlerin aradan kaldırılmasının yol ve vasitelerini araşdırmaktır. Ayrıca şagird ve telebelerin ferdi-psikoloji, emosional-iradi keyfiyetlerini araştırmak, onların özünuderketmesinin ve özünükiyetlendirmesinin hangi seviyede olmasını müeyyenleşdirmekdir.

Yöntem: Qarşıya qoyulmuş maksedin heyata keçmesi üçün bir sıra vezifeler müeyyen edilmişdir:

-Tehsilde antisosial davranışın formalaşmasının psikoloji mekanizmleri ile bağılı mövçud edebiyatların tehlihi;

-Tedqiqat zamanı elde edilen neticelerin praktikaya uygulanması.

Genç neslin ehlaqi dünyagörüşe, yuksek ehlaqi keyfiyetlere malik olan şahsiyet kimi terbiye olunması problemi her zaman cemiyet qarşısında duran en muhum vezifelerden biridir. Aparılmış tedqiqat neticesinde muayyen olunmuşdur ki, cemiyete zidd hareketler adeten yeniyetmelerin gelişiminin daha erken aşamalarında baş verir. Hele doqquz-on yaşlılar arasında mekteb emlakının kasden harab edilmesi, hırsızlık ve s. bu kimi antisosial davranış tarzları muşahide olunur. Bele hallarda çalınmış veya harap edilmiş eşyalar bir o keder de kıymetli olmur. Buna göre de suçlu çoğu hallerde aranmaz, veya aranması formalite karakter daşıyır(3). Tebii ki, bele tedbirler cemiyete zidd hareketlerine göre cezalandırılmayan şagirdlerin gelecek inkişafına olumsuz tesirini göstermeye bilmez.

Kayıt edilmelidir ki, şagird ve telebe şahsiyetinin sosial-psikoloji durumu onun intellektuel, emosional, iradi ve ehlaqi elametlerini, ve özel hisselerini kapsar. Bu bakımdan bu özelliklerin hem davranışda tezahuru, hem de harici şerait ve tesirle elaçesi şubhesizdir. İnsanın davranışında, her bir hareketin bu veya diğör formada onun intellektual özellikleri (gelişim seviyesi, maraq dairesi, bilgi

seviyesi), hisleri, psikoloji proseslerin cereyan etmesi dinamikası, meqsedyönlüyü, kararlı veya kararsız olması, kabiliyyetlerinin seviyesi ve s. tezahur edir. Ona göre ister şagird, isterse de telebenin şahsiyetini öyrenerken ona bir tam sistem kimi yanaşılmalı ve herterefli tedqiq edilmelidir.

Genc neslin şahsiyetinin kriminogen hususiyetlerini tam olarak onların psikoloji ve fizioloji inkişafının gecikmesi veya geri kalması ile izah etmek de düzgün olmazdı. Aynı zamanda bu şagird ve telebelerin düşdüyü, terbiye aldığı, geliştiği muhitin tesiri altında sosiollaşma prosesinin bozulması ile de bağlıdır. Çünkü sosiollaşma prosesinde onların şahsiyetinin strukturunda yaranmış boşluqları sosial-neqativ anlamlı ihtiyaclar tutarsa, doğal olarak böyle yeniyetme ve genclerin antisosial davranışa meyli olması uçun real zemin yaranmış olur. Ona göre de bele şagird ve telebelerin psikolojik özelliklerini dikkate alarak onların manevi hayatının anlamını, mikrososial ortamını deyişmekle huquqazidd davranışın ve hayat terzinin mezmununu olumlu istiqametde deyişmek olar. Böyle olduğunda onların arasında cinayetkarlığa meyल्लीyi ilkin merhelede aşkar etmek ve aradan qaldırmaq mumkun olur.

Ekser tedqiqatçılarn fikrince, şagird ve telebelerin antisosial davranışının qarşısını almaq ve onun tenzim edilmesi uçun en muhum amil olanlarn telim ve terbiye işini düzgün teşkil edilmesi ile bağlıdır. Bildiyimiz kimi, şagird ve telebelerin düzgün terbiye olunması meselesi onların ailede, teshil ocaqlarında ve sosial muhitde nece terbiye olunmasından, hemçinin terbiye prosesinde hansı psikoloji tesir usullarından istifade edilmesinden asılıdır.

Qeyd etmek lazımdır ki, şagird ve telebelerin antisosial davranışının qarşısının alınması ve telim- terbiye işinin düzgün kurulmasında mesuliyet, ilk növbede, aile ve teshil ocaqlarının uzere düşür. Fakat, nezere almaq lazımdır ki, ne ailede, ne de mekteb ve institutlarda lazımi faydalı yol ve araçlar kullanılmıyor.

Araştırılmış kaynakların incelenmesi ve yapılmış olan tedkikatlar sonucu şagird ve telebelerde antisosial davranışların yaranma sebebi şunlardır:

1. Yeniyetme ve genclerin ilk şahsı munasibet sistemi onların öz aile uzvleri ile olan munasebetleri kapsar (4,15). Bu munasebetler sistemi aile üzvlerinin ona nasıl munasibeti olmasından (yani baskı veya sert munasibet), onların neqativ davranışlarına göz yummasından, şımartılmasından, nezaretsizlikden ve s.-den ibaretdir. Bu halda umumen valideyn övlad munasibetlerinde ziddiyet, uyuşmazlıq emele gelir ki, bu da onlarda antisosial davranışa, ahlak normlarına uyğun gelmeyen hareketlere getirib çıkarır.

2. Daha sonra şagird ve telebelerin munasibetler sistemini mekteb, institut, yani ders prosesinde ve dersdenkenar vaktlarda temasda olduğu sınıf ve qrup

yoldaşları, ve onlara ders deyen muellimler teşkil edir. Buna göre de şagird ve telebenin öz muellimlerinin terbiyevi tesir usullarına, eğitim fealiyyetinin karakterine, muellimlerin hemin şagird ve ya telebeye olan munasibetlerinin mezmununa, sinifde şagird-şagird, auditoryada ise telebe-telebe munasibetlerinin nüanslarına, ve bu yeniyetme veya gencin munasibetde olduğu diger sinif ve ya grup yoldaşları ile munasibetin karakterine fikir vermek lazımdır.

Bazı hallarda muellimler şagird ve telebelerin antisosial davranışa el atmağa mecbureden dahili-psikoloji sebepleri bilmeden ceza tedbirleri hakkında fikirleşirler. Bir sıra hallarda ise yeniyetme ve genclerin keçirdikleri emosional psikoloji hali ile heç kim maraqlanmır. Tam olarak bu psikoloji hal de onu uzen stress veziyyetinden kurtulmak için antisosial davranışa el atmağa zemin yaradır, hetta onu cinai davranışa böyle sürükler. Ona göre de her bir yeniyetme ve gencin antisosial davranışının psikoloji sebep ve mekanizmlerini derinden öyrenmeli ve bundan sonra hemin komplikasyonların aradan kaldırılması uçun psikolojik bakış açısından optimal yol ve vasiteler bulunmamalıdır.

3. Bir takım şagird ve öğrenci boş özlerini derk ede bilmedikleri üçün idare de ede bilmirler. Bu sebebden onlar boş zamanlarını da doldura bilmirler.

Netice: Qeyd etdiklerimizi genelleştirerek bele neticeye gele bilerik ki:

1. Antisosial davranışlı şagird ve telebelerin çoğunluğu ister teshil ocaqlarında, isterse de ailede diqqetden kenarda qalan, ders çalışmayan, derse davamiyyeti zeif olan, asude vakti teşkil edilmeyenlerdir. Erken yaşlarda ufak huquq bozulmasına karşı hemen zıt etki olmadığında bu gençler sonradan da aynı faaliyeti devam etdirer ve sonuçta manevi kayıpların elde edilmesi muşahide edilir.

2. Bele yeniyetme ve genclerin daha çok neqativ yönelişli referent gruplarda birleşmesi de onların davranışına menfi tesir gösterir ve huquqazidd davranışının oluşmasına uygun ortam yaratır. Qrup halında ise yeniyetme ve gencler daha ağır cinayetler töredirler: oğurluq, terbiyesiz davranış, tecavüz, eşkiyalık ve s.

Belelikle, şagird ve telebelerde antisosial davranışın çeşitli tezahurlere malik olması, ilk növbede, onların yaş hususiyetlerinin duzgun nezere alınmamasından, hemçinin onlara psikoloji tesir usullarının uygun olan yol ve vasitelerinden ister aile terbiyesi şeraitinde, isterse de teshil ocaqlarında telim-terbiye usullarından duzgun istifade edilmemesinden asılıdır ve her bir yeniyetme

ve gencin şahsiyetinin oluşmasına, davranış ve reftar tarzına onun psikolojik özellikleri ile birlikte sosyallaşma şartları, aldığı eğitim ve terbiyenin içerik ve karakteri esaslı şekilde tesir gösterir.

Bu yüzden toplumda başlıca olarak iki işin yapılması önem taşır:

1. Mehkeme-sorguya çekilme idare tarafından mekteplerin, yeniyetmelerin işleri üzere komissiyanın, bölme muvekkillerinin karşısında belirgin meseleler koymalı ve onların çözümü için belirli yol ve araçlar kullanmalıdırlar. Bu sebepten de ister hukuk orqan işçileri, isterse de valideyn ve muellimler şagird ve telebelerde antisosial davranış tezahurlerinin sebep ve şartları ile birlikte onların önemli olan psikoloji mekanizmlerini de etraflı öğrenmeli ve onlarla terbiye iş prosesinde bu cehetleri düzgün dikkate almalıdırlar. Bu halde onlar yeniyetme ve gençlere düzgün terbiyevi tesir etmek fonksiyonlarını leyaqetle yerine yetirmiş ve bununla da genc neslin menevi tereqqisine yardım olurlar.
2. Yeniyetme ve gençlerde özünüderkin formalaşmasına ve özünü idare etme terbiyesine hususi diqqet yetirilmelidir. Tasadufi deyildir ki, humanist yönümlü psikologlardan K. Rodcers, A. Menigetti ve b.-rı şagird ve telebelerde antisosial davranışın karşısının alınması için onların öz dahili alemini derinden derk etmelerine, reallığın telebleri ile onu uyğunlaştırmalarını vacib sayırlar. Yani antisosial davranışın aradan kaldırılması için şagird ve telebelerin özünüderkinin, özünüteneziminin önemliliğini özellikle qeyd etmişler. Görkemli rus psikoloqu S. L. Rubinşteyne göre antisosial davranışı aradan kaldırmaq ya da bastırmak için heyatla, praktika ile elaqe yaratmaq, problemi insanileştirmek, yeniyetmede kendisinin bu dünyada bir yeri olduğunu ve bu yeri bulması arayışlarını güçlendirmek vacibdir. Burada ister yeniyetmenin, isterse de gencin kendini anlama, kendini idare etme muhum rol oynamaktadır. (6, 212)

DİPNOTLAR

1. Ahmedova E. E. Yeniyetmelerin cinayet emeli töretmesinin karşısının alınması problemi / Bakı Dövlət Universiteti elmi konfransın materialları, Bakı Universiteti neşriyatı, 1999.
2. İvanova E. A. Osobennosti Kritičeskogo Otnoşeniya K Sebe Uçaşıkıya 5-7 Klassov. M., 1955. (Rusça)

3. Rubiņşteyn S.L. Osnovı obşey psixologii. SPb., “Piter”, 2002 (Rusça)

EDEBİYYAT SİYAHISI

Aliyev B. H. Cinayet ve mulki mehkeme-psikoloji ekspertizası problemleri. Bakı, Azərneşr, 1996.

Ahmedova E. E. Yeniyetmelerin cinayet işleri uzre mehkeme-psikoloji ekspertizası problemleri. (namizedlik dissertasiyası), Bakı, 2004.

Ahmedova E. E. Yeniyetmelerin cinayet emeli töretmesinin karşısının alınması problemi / Bakı Dövlət Universiteti elmi konfransın materialları, Bakı Universiteti neşriyatı, 1999.

İvanova E. A. Osobennosti Kritičeskogo Otnoşeniya K Sebe Uçaşiksya 5-7 Klassov. M., 1955. (Rusça)

Kon İ. S. Psikologiya Starşeklassnika. M., “Prosveşenie”, 1982 (Rusça)

Rubiņşteyn S.L. Osnovı obşey psixologii. SPb., “Piter”, 2002 (Rusça)